УДК 811.133.1

Д. В. Бритвін, канд. філол. наук
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (Україна)

ДИСКУРСИВНИЙ ПРОСТІР НОСТАЛЬГІЇ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ІНТЕРНЕТУ

Зроблено спробу окреслення дискурсивного простору ностальгії у французькій мові Інтернету. Намагаючись зрозуміти сутність феномену ностальгії, зміни, яких вона зазнає під час існування в мережі та її сучасну роль, дослідник звертається до прикладів реалізації зазначеного феномену у франкомовному Інтернеті (*контент сайтів, хостингові сервіси, соцмережі*) *і робить відповідні висновки наприкінці статті.*

***Ключові слова*:** *ностальгія*, *пам'ять*, *дискурс*, *дискурсивний простір*, *тригери ностальгії.*

Із часів виникнення поняття *ностальгії*, його подальшої фіксації у вигляді позначення ментальної хвороби солдатів на фронті далеко від рідної домівки, місце цього явища, способи його використання (політичного, маркетингового, індивідуального) за різних епох, безумовно, змінювалися. Нині, за часів інформаційного суспільства, феномен *ностальгії*, перебуваючи у центрі уваги вчених, все ж зазнає значних модифікацій, що пов'язано насамперед із культурно-історичними змінами у суспільстві (зокрема, у французькому), аксіологічною динамікою, розвитком технологій як нового каналу та "середовища" існування багатьох явищ (так, лише кількість згадувань в Інтернеті лексеми *ностальгія* та його похідних сягає мільйонів). У сучасному світі слово *ностальгія* (*nostalgie*) стало соціально значущим та затребуваним, а його семантична модифікація яскраво виявляється в кризові моменти життя суспільства.

Аналіз словникових дефініцій показує, що лексема *nostalgie* відсилає до емоційної сфери людини та найчастіше має два визначення. Так, словник Le Petit Larousse illustré [Larousse, 1999] експлікує ностальгію наступним чином: *1. Tristesse ou état de*

langueur causé par l'éloignement du pays natal; *mal du pays. 2. Regret attendri ou désir vague accompagné de mélancolie* (*avoir la nostalgie des vacances*). Проте, цікаво, що у Nouveau petit Larousse illustré видання 1936 р. [Nouveau petit Larousse illustré, 1936] другої дефініції ще не зафіксовано, маємо лише: *mélancolie causé par un vif désir de revoir sa patrie.* Отже, це вказує на розширення семантики досліджуваного поняття протягом XX ст. і, відповідно, на збільшення тригерів ностальгії, що і можемо спостерігати в Інтернеті.

Окрім лексем *mélancolie*, *regret* та інших, через які тлумачні словники найчастіше експлікують ностальгію, французькі словники синонімів [Le Robert, 1996; Le Robert, 2007; Dictionnaire Bordas, 2008] називають наступні іменники, що виступають синонімами лексеми *nostalgie*: *angoisse* (тривога), *affliction* (сум, скорбота), *ennui* (нудьга), *chagrin* (засмучення), *tristesse* (печаль, смуток) та ін.

На окрему увагу заслуговують дослідження ностальгії або синонімічних понять у річищі концептології та когнітивної лінгвістики. Так, велику увагу емоційним концептам загалом приділили у своїх працях такі науковці, як Ю. Апресян, М. Голованівська, А. Вежбицька, М. Красавський, В. Шаховський та інші, зазначаючи, що емоційний концепт формується саме емотивними смислами, а отже, у тексті можуть актуалізуватися один або декілька емотивних смислів концепту ностальгія (наприклад, виражених однією з лексем: *angoisse*, *tristesse*, *chagrin*, *anxiété*, *ennui*, *inquiétude*, *mélancolie*, *tourment*, *désir*, *regret*, *spleen*) при актуалізації інших вже на рівні свідомості.

У нашій розвідці ми спробуємо проаналізувати феномен ностальгії у французькій мові Інтернету на засадах дискурсології. Так, під *дискурсивним простором* будемо розуміти явище, що охоплює множину продукованих дискурсивних потоків, які, у свою чергу, формуються дискурсивним полем у сукупності з дискурсивним тенором і модусом. При цьому дискурсивний простір обмежений тематикою конкретного дискурсу (у нашому випадку – ностальгії) [Гнатюк 2012, 270–275].

Актуальність статті зумовлена інтересом науковців, зокрема лінгвістів, культурологів і літературознавців до явища ностальгії та набування ним нових ознак у сучасному глобалізованому світі.

Метою статті є аналіз феномену ностальгії у сучасній французькій мові Інтернету та визначення його ролі, меж та впливу.

Об'єктом дослідження є феномен ностальгії у сучасній французькій мові Інтернету.

Предметом дослідження стали особливості дискурсивного простору ностальгії у сучасній французькій мові Інтернету.

Матеріалом дослідження став французький Інтернет, зокрема вербальне наповнення тематичних сайтів, опції соціальних мереж, сервісів стримінгу музики, клауд-хостингів та ін.

Як зазначає відомий дослідник Д. Валдер [Walder, 2010], у західноєвропейській, а надто в американській традиції довго існувала традиція протиставлення **mémoire (англ. memory)** і **nostalgie**, причому якщо перша асоціювалася з автентичністю індивідуальної картини світу, то друга – із певною соціальною надбудовою. Нині такий напрям думки зникає, і ностальгія перебирає на себе більше випадків вживання. Засвідчує це, серед іншого, і мова Інтернету. У цьому контексті стикаємось із *ностальгією* як втіленням чогось сталого, створеного здебільшого індивідуальною чи колективною уявою, адже до локусів – уявних просторових чи метафорико-часових – набагато легше повернутися саме як до чогось непорушного.

Проте, ностальгія у сучасному контексті виходить далеко за межі звичного для нас тяготіння та суму за певним окресленим часопростором чи "кращими часами": вона є індикатором психологічної реакції на сукупність політичних, економічних, культурних чинників. Зокрема, відома дослідниця-культуролог Світлана Бойм [Boym, 2001] у своїй праці "The future of nostalgia" доводить, що ностальгія є реакцією на імплементацію нових ідей простору і часу часів модерної доби: "*Ностальгія є бунтом проти сучасної ідеї часу*, *часу історичного та прогресу. Ідеться про ідею відвідин часу як простору*, *відмовляючись від невідворотності часу*, *що чатує на людську долю*".

Отож, виходячи з такого розуміння, ескапізм за сучасних реалій – це вже свідомий вибір відкидання логіки модерності та того, на що Світлана Бойм посилається як на "тунельне бачення" так званих "прогресивних" ідеологій. Як твердить у своїй праці "Етика ностальгії" Джон Дж. Су, саме тут ностальгія нарешті остаточно позбувається "семантики патології", перебираючи на себе щось на зразок етико-світоглядного виміру [Su, John J, 2010].

Ностальгія стала не лише маркетинговим інструментом в Інтернеті, який просто спонукає користувача до певної комерційної дії (прикладом цього можуть слугувати ряд комерційних сайтів – насамперед, їх дизайн), але й є дієвим засобом періодизації, виміру життя користувача. Відтак, користувач мережі постає істотою, якій "заборонено" забувати: наведемо приклад функції "нагадування" таких ресурсів як Дропбокс ("*Цього дня один рік тому…*") або ж "*Year in review*" (перегляд активності користувача за рік на сайті) на Фейсбуці (що існувало, безумовно, і у французькій версії сайту) чи інших соціальних мережах (коли користувачу пропонується, ба навіть нав'язується переглянути, згадати, підвести певні підсумки за рік користування певним сервісом: нові друзі, фотографії, опубліковані за цей період часу тощо). Отже, з одного боку, Інтернет потенційно створює нові структури дещо вигаданої ностальгії, але з іншого боку, маємо визнати, що підгрунтям є насамперед те, що було реально спродуковано користувачем, тобто користувач виступає одночасно як автор і актор у своєму ж дискурсі, якого підштовхують до певної логіки, скеровують у напрямі певних оцінок та емоцій.

Дійсно, Інтернет є вочевидь важливим інструментом продукування так званої "вигаданої ностальгії", і в цьому контексті вже зафіксованим є поняття **fauxstalgie** – американський вираз, що набув популярності й у франкомовній мережі. Прикладом цього можуть бути нагадування й заохочення таких сервісів стримінгу музики як *Spotify*, де користувачу пропонують послухати пісню, що була популярною, наприклад, у день його народження. Зрозуміло, що самосвідомість користувача в день його народження не набула розмаху, достатнього для того, щоб віднести зазначену композицію до реєстру "індивідуально пережитого".

За словами французького письменника Даніеля Ішбіа, "*Internet a créé une société de recyclage et de nostalgie*". Таке твердження, хоча й вказує на важливу роль ностальгії, є надто безапеляційним і в дечому завузьким, тому погодимося із ним лише частково. Так, Інтернет є сукупністю певних корпусів, баз даних у вільному доступі, а отже вільно існує величезна кількість тригерів ностальгії, які можуть як просто "існувати на відстані кліку" (і тоді сам користувач вирішує, що саме "зробити своєю новою ностальгією": прикладом може бути будь-яке музичне відео 70-х рр. на youtube), так і оприявнюватися певним чином і бути заздалегідь спланованими (і *ностальгія* у такому процесі грає не останню роль: наприклад, можна згадати сайти, що створюються з певною метою, серед франкомовних – **Coup de vieux** (і тут одразу пригадуємо вираз *prendre un coup de vieux* – постаріти і, зважаючи на те, що сайт комплексно представляє інтереси покоління 80–90-х рр. у численних рубриках, представники якого парадоксально вважаються вже "застарими", тут постає цікава спокуса висновку про те, що вербальна та візуальна складові таких сайтів підштовхують нас до ідеї існування розмежування між поколінням *до-інтернету* та *інтернет-поколінням*)). Окрім цього, цю позицію можна також проілюструвати різними групами у соціальних мережах на зразок "*покоління року X*, *випуск року X*" та ін.

Тригери ностальгії прямо чи опосередковано стають частиною проекту інвентаризації – логіки, яка почасти створює і розширює Інтернет, і таким чином, безумовно підвищується поріг їхньої потенційної "ностальгієпороджуваності". Саме тому все частіше будь-яка емоція "приємного пригадування" коментується саме як "*nostalgie*", що безумовно є свідченням розмиття кордонів і гібридної семантики досліджуваного поняття в контексті Інтернету.

Завдяки гіпертекстовій структурі мережі та плюрисеміотичному виміру ностальгійних дискурсів, з одного боку, і загальній доступності матеріалу та інформації будь-якого гатунку та походження, з іншого, веб-"подорожі" часопростором можуть відбуватися значно легше, швидше та різноманітніше, у декілька

"кліків", залучаючи різні сценарії людського сприйняття та уявлення. Тому, оскільки умовою для виникнення і відчування ностальгії, очевидно, є певна тривала відстань (чи то просторова, чи то часова), ностальгія має усі шанси перетворитися в майбутньому у "ностальгію за ностальгією", і, очевидно, саме мережа відіграє в такому процесі ключову роль.

Серед уявних і реальних ділянок дійсності, представлених у французькому Інтернеті, що є особливо чутливими з огляду на своє потенційно легке "інфікування" ностальгією, можемо згадати такі:

- комфорт життя, коли певні цінності чи речі вбудовують ностальгію в себе, і тут вона переважно виявляє себе опосередковано. Так, автор повідомлення не хоче викликати одразу інтенсивну емоцію, а хоче наблизити саме відчування ностальгії до того, про що йдеться або що рекламується (до комфортного існування), примусити працювати ностальгію на полі комфорту – найчастіше це можна спостерігати в рекламних повідомленнях в Інтернеті;
- певні реальні події у минулому. Оскільки минуле виступає джерелом стабільності та авторитету, ці явища легко асоціювати з чимось непорушним або просто це минуле підлаштувати, міфологізувавши його (наприклад, травень 1968 р.). Тоді рух буде вже зворотним – від сильної емоції до бажання знову це пережити, виконавши певну дію (перегляд сайту, відео в повному обсязі, придбання матеріальних речей онлайн та ін.).

Підіб'ємо підсумки нашого дослідження:

- у мережі феномен ностальгії, симпліфікуючись, набуває ознак емоційної реакції на певний об'єкт, що її породжує. Яскравим прикладом цього є лексема *Nostalgie!* зі знаками оклику чи смайликами.
- виходячи із зазначеного вище, дискурсивний простір ностальгії в Інтернеті є надзвичайно широким і динамічним, охоплюючи явища, які не є обов'язково знаковими для певного покоління на глобальному рівні. Може йтися і про тимчасові культурні чи модні явища та відповідні реакції на них.

- Тенденція до інвентаризації: *ностальгія*, існуючи у мережі, дедалі частіше набуває холодної форми переліку певних явищ, і саме тут вона є дотичною до пам'яті (прикладом цього може бути сайт *Wayback machine*, що є базою даних збережених веб-сторінок, які були чи могли бути видаленими).
- Рвучке періодичне тимчасове зростання ностальгії в мережі є типовою реакцією користувачів на певні "вкидання" інформації. Так, маємо реліз комп'ютерної гри чи трейлер надзвичайно популярного фільму, дія яких відбувається в минулому, – і кількість переглядів / прослуховувань відповідної музики з фільму збільшується. Це приклад сучасної прогресуючої транснаціональної та трансдискурсивної природи феномену ностальгії.

Французький Інтернет, безумовно, як частина всесвітньої мережі, не уникає усіх зазначених вище тенденцій. *Ностальгія* в Інтернеті стає потужною віссю об'єднання навколо себе різних людей, утворюючи певне (транс)національне, хоч і часто нетривке ком'юніті. Проте, водночас стає зрозуміло, що *ностальгія* на теренах Інтернету, зокрема франкомовного, сягає далеко за межі формату "певної популярної спільної теми для багатьох", виступаючи структуруючим чинником інтернет-контенту, тим самим підриваючи себе зсередини, зазнаючи "розсіювання і знешкодження себе" – мабуть, у цьому її доля спільна з багатьма явищами, що існують у мережі.

Перспективним, на нашу думку, є дослідження лінгвокультурного феномену *ностальгії* та його видозмін і варіацій у французькій картині світу в інших хронологічних межах і сферах вербалізації, а також виокремлення більшої кількості диференційних ознак суто французької репрезентації феномену ностальгії в мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Гнатюк А. В.* Семантичні зв'язки між термінами "Дискурсивний простір-потік-поле-оточення" / А. В. Гнатюк. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия "Филология. Социальные коммуникации". – 2012. – Т. 25 (64). – № 1, ч. 1. – С. 270–275.

2. *Boym S.* The Future of Nostalgia / S. Boym. – New York : Basic Books, 2001. – P. 41–55.

3. *Coup de vieux*. – Режим доступу : http://www.coup-de-vieux.fr/

4. *Su John J.* Ethics and nostalgia in the contemporary novel / *Su John J.* – Cambridge : University Press,1st edition, 2010.

5. Walder D. Postcolonial Nostalgias Writing, representation and memory. Routledge 1st edition, 2010.

6. *Wayback machine*. – Режим доступу: https://archive.org/web/

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

7. *Dictionnaire Bordas* (Synonymes, analogies et antonymes). – Bordas, Paris, 2008.

8. *Le Maxidico* : Dictionnaire encyclopédique de la langue française. – Éditions de la Connaissance, 1996.

9. *Le Petit Larousse illustré*. – Paris, Larousse, 1999.

10. *Le Robert* : Dictionnaire d'expressions et locutions (Alain Rey, Sophie Chantreau), Dictionnaire, Le Robert, Paris, 2003.

11. *Le Robert* : Dictionnaire des combinaisons de mots, les synonymes en contexte, Le Robert, Paris, 2007.

12. *Le Robert* : Dictionnaire des synonymes // Les usuels du Robert Poche, 1996, Paris.

13. *Nouveau petit Larousse illustré* : Dictionnaire encyclopédique // Librairie Larousse. – Paris, 1936.

Надійшла до редколегії 24.01.17

D. **Brytvin**, PhD,
Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

The discursive space of nostalgia in french language of the Internet

The article deals with an attempt to single out the discursive space of nostalgia in French language of the Internet. Trying to understand the essence of the notion of nostalgia as well as the changes it undergoes on the internet and its modern role, the author invokes examples of realization of this phenomenon on French-language internet (content of different sites, hosting services, social networks) and comes up with specific conclusions at the end of the article.

Key words*: *nostalgia, memory, discourse, discursive space, triggers of nostalgia.

Д. В. Бритвин, канд. филол. наук, ассист.,
Институт филологии Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко (Украина)

**Дискурсивное пространство ностальгии
в современном французском языке Интернета**

Автор делает попытку очертить дискурсивное пространство ностальгии во французском языке Интернета. Пытаясь понять сущность феномена

ностальгии, а также изменения, которые он претерпевает, существуя в сети и его современную роль, исследователь обращается к примерам реализации обозначенного явления во франкоязычном интернете (контент сайтов, хостинговые сервисы, соцсети) и приходит к определенным выводам своего исследования в конце статьи.

***Ключевые слова**: ностальгия, память, дискурс, дискурсивное пространство, триггеры ностальгии.*

УДК 821.112.2.09

Х. Б. Павлюк, канд. філол. наук, доц.
Інститут філології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка (Україна)

СПЕЦИФІКА АФОРИСТИЧНОЇ БАГАТОЗНАЧНОСТІ ЛІРИЧНИХ ТЕКСТІВ УЛЛИ ГАН ЗІ ЗБІРКИ "HERZ ÜBER KOPF"

Окреслюються відмінності жіночої моделі картини світу, презентованої в поезії сучасної німецької авторки Улли Ган, зокрема, у текстах збірки "Herz über Kopf". Розглядаються особливості співіснування жіночого ліричного Я та чоловічої особи в ліричному тексті крізь призму фразеологізмів, які оприявнюються завдяки аналізу віршів У. Ган на рівні лінгвопоетики. При цьому наголошується на таких прикметних рисах творчості поетеси, як активне використання сталих зворотів почасти у значенні, діаметрально протилежному до узвичаєного, смілива гра із двозначністю, інтерпретація традиційних смислів, а також домінування тілесного над психічним.

***Ключові слова:** фразеологізм, ліричний текст, мовний зворот, багатозначність, тілесне, афористичність, сонет.*

Улла Ган, одна з найвідоміших сучасних німецьких поетес, досягла успіху в ліричній царині доволі пізно – їй виповнилося 35 років, коли було опубліковано її першу поетичну збірку "Herz über Kopf" ("Поспішаючи серцем", 1981 – *тут і далі переклад наш*). Зростаючи у робітничій родині в Монгаймі поблизу Кельна, Улла старанно працювала над власним мовленням, очищенням від діалектизмів та наближенням до Hochdeutsch (німецької